

OSMANLI SARAYLARINDA KONSER VEREN AVRUPALI MÜZİSYENLER VE OSMANLI'DA BATI MÜZİĞİNİN GELİŞİMİNE KATKILARI

Dr. Evren KUTLAY BAYDAR*

Öz

19. yüzyıl, Osmanlı imparatorluğu tarihinde batılılaşma hareketinin başlangıcını temsil eder. Bu batılılaşma hareketi sosyal, siyasi ve ekonomik alanlarda olduğu kadar müzik alanında da gerçekleşmiştir. Batı müziği sistemini başta ordu ve saraya olmak üzere gerek icra gerekse üretim açısından benimsetmek amacıyla, başa geçen padişahlar, dönemin ünlü batılı müzisyenlerini icra amaçlı saraylarına davet etmişlerdir. Böylelikle batı müziği Avrupa standartlarında ve güncelliğinde Osmanlı topraklarında icra edilmiş, dönemin meşhur Avrupalı müzisyenleri baştaki padişahlara eserler ithaf etmişlerdir.

Bu araştırma, 19. yüzyıl'da konser, denetleme, vs. gibi amaçlarla Osmanlı Saraylarında bulunmuş batılı müzisyenler ve onların Osmanlı Sultanlarına çaldıkları ve ithaf ettikleri eserleri içermektedir. Böylelikle, Türkiye'de batı müziğinin ilk adımlarının hangi koşullarda atıldığını ve hangi Avrupalı müzisyenlerin bu bağlamda rol aldığını anlamak mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlıda batı müziği, 19. yüzyıl Osmanlısında batılı müzisyenler, Osmanlı Saraylarında batı müziği icra ve besteleri

European Musicians Giving Concerts in The Ottoman Courts and Their Contribution to The Development of Western Music in The Ottoman Empire

Abstract

In the Ottoman Empire history, 19th century represents the beginning of a westernization process. This movement involves westernization in social, political and economical areas as well as music. To adapt western musical system, first to the military and the court, each ruling Sultan invited the most famous western musicians to their court to perform European music. In this way, western music was performed in the Ottoman lands in European standards and actuality, and

* Koç Üniversitesi

famous European performers and composers devoted their works to the Ottoman Sultans.

This research covers western musicians, who visited the courts to give concerts, to supervise musical ensembles or music schools, etc., during 19th century, and the works that they performed in front of the Sultans and their compositions that they devoted to the Sultans. In this way, it will be possible to understand how the first steps of western music applications are taken in Turkey and which European musicians took role in this process.

Keywords: Western music in the Ottoman Empire, Western musicians in the 19th century Ottoman Empire, Performance and Composition of Western music in the Ottoman Courts

1. MÜZİKTE BATILILAŞMA HAREKETİ VE 19. YÜZYILDA OSMANLI İMPARATORLUĞUNA TEMSİLE GELEN BATILI MÜZİSYENLER

Müziğin tüm alanlarında geleneksel tek sesli müzik anlayışını yüzyıllar boyu sürdürmüş olan Türk toplumu, ilk adımları III. Selim devrinde atılmış olan ve 1826 yılında padişah II. Mahmud'un (1808–1839) reformlarıyla fiilen başlayan bir batılılaşma süreciyle birlikte müzik anlayışında bir yenileşmeyle karşı karşıya kalmıştır. Tarihte Vaka-ı Hayriye (Hayırlı Vaka) olarak bilinen yeniçeri ocağının kapatılmasıyla başlayan bu yenilik hareketi sadece müzikte değil, tüm askeri ve sosyal toplum hayatında uygulanacak reformları öngörüyordu. Osmanlı'da askeri müzik baskın olarak müzik icra ve üretiminde rol aldığından, o yıllarda temelleri atılmış ve bugün ülkemizde halen eğitimi, üretimi ve icrası sürdürülen çok sesli müziğe geçiş, önce askeri müzikteki değişimler vasıtasıyla olmuştur¹.

Müzikte bu şekilde başlayan batılılaşma hareketiyle Osmanlı imparatorluğuna Avrupalı müzisyenler davet edilmiştir. İlk olarak askeri müzik alanında Muzika-ı Hümayün'de eğitim vermek üzere İtalya'dan Giuseppe Donizetti göreve atanmış, bu adımla Donizetti'nin ve başa geçen padişahların vasıtasıyla batı müziği yaygınlaşmış, dönemin ünlü Avrupalı müzisyenleri Osmanlı Saraylarında misafir edilmiş ve görevlendirilmişlerdir. Bu gelişmeler, yüzyılın ortalarında Sultan Abdülmecid devrinde daha da hız kazanmış, yeni müzik eğitim kurumları, konser salonları açılmış, Franz Liszt gibi meşhur

¹ M. Gazimihal, *Türk Askeri Muzikaları Tarihi*, İstanbul, 1955, s. 38–44.

besteciler Osmanlı sarayında konserler vermişlerdir. Ayrıca birçok Avrupalı besteci Padişahlara ithafen eserler üretmişlerdir.

19 yüzyılda Osmanlı Saraylarına yurtdışından konser, opera ve operet temsilleri için sanatçılar davet edilmiştir. Osmanlı imparatorluğundaki bu batılılaşma hareketi Avrupa'nın da dikkatini çekmiş, gelen davetleri değerlendiren dünya çapında ün yapmış besteci ve icracılar dünya turnelerine Osmanlı sarayında verecekleri konserleri de eklemeye başlamışlardır. Rus büyükelçisi aracılığıyla İstanbul'a davet edilen ve konser veren ilk virtüöz, besteci-arpçı Elias Parish Alvars olmuştur. Alvars dışında başta en prestijli isim olan Franz Liszt olmak üzere, Leopold de Meyer, Eugene Leon Vivier, Henri Wieuxtemps ve August D'Adelburg gibi önemli virtüözler de konser vermeye gelen isimler arasındadırlar.

1.1. ELIAS PARISH ALVARS (1808–1849)

“ Bu adam bir sihirbaz. Onun elinde arp boynu aşkla eğik, çılgınca saçları uçuyor, tümü onun tutkulu çalışıyla sanki öbür dünyanın müziğini çağırıyor.”
Hector Berlioz

Dönemin bir diğer ünlü bestecisi Berlioz'un “Arpın sihirbazı” ya da çağdaşlarının “Arpın Liszt'i” olarak tanımladığı İngiliz arpçı-besteci Alvars, 1832 baharında II. Mahmud'un huzurunda konser vermek üzere İstanbul'un Rusya büyükelçisi Kont Boutinoff tarafından davet edilmiştir. Bu ziyaretiyle sanatçı üç ay İstanbul'da kalmış, topladığı Ermeni, Bulgar, Yunan ve Türk asıllı bir dizi popüler melodiden oluşan koleksiyonunu “Travel of a Harpist in the Orient op. 62” başlığıyla basıma hazırlamıştır. Belki de sayesinde II. Mahmud'un huzurunda çalma imkânı bulduğu için Kont Boutinof'a ithaf ettiği “Sultan's Favorite March op. 30” (Sultanın favori marşı) isimli eseriyle birlikte Viyana'da önce Mechetti yayınevi tarafından Mayıs 1846'da, sonra Amadeus Arte yayınevi tarafından 2007'de basılan 36 sayfalık “Travel of a Harpist in the Orient op.62” (Bir Arpçının Doğuya Seyahati), 1. Souvenir of Bosphore (Boğaz Hatırası), 2. Bulgarian Dance (Bulgar Dansı), 3. Hebrew Air from Philipolis (Filibe'den (Makedonya) Yahudi Havası), 4. Armenian Air (Ermeni Havası), 5. Sultan's Parade March (Sultan'ın Tören Yürüyüşü Marşı), 6. Greek Song from Santorini (Santorini'den Yunan Şarkısı) bölümlerinden oluşur. Alvars, bu eseriyle Osmanlı'nın çok kültürlü, çok dinli, kozmopolit havasından ve eşsiz Boğaz'ından etkilenerek, baştaki Sultan'a da saygısını kendisinin adını andığı eserleriyle göstererek, müziğiyle bir nevi İstanbul hayatını tasvir etmiştir. Teknik olarak “Sultan's Favorite March” etouffé'ler, ses tahtasına yakın çalınan notalar ve triller

içerdiğinden orta-ileri zorluk seviyesinde tanımlanabilir. “Travel of a Harpist in the Orient” ise etouffé’leriyle teknik açıdan orta zorluk seviyesindedir².

Alvars’ın biyografisinin ve eserlerinin incelemesini Florida Sacchi’nin “Elias Parish Alvars, Life, Music, Documents isimli kitabında yaptığı, eserlerinin notalarının birçoğunun Adlais firmasınınca basılıp satıldığı ve “Travel of a Harpist in the Orient” eseri ve diğer birkaç eserinin arp sanatçısı Talitman tarafından seslendirildiği ve CD kaydının yapıldığı tespit edilmiştir.

Souvenir du Bosphore
(Voyage d'un harpiste en Orient op.62 no.1)

*I enter the garden of roses,
Beloved and fair Melide,
Each morning where Flora appears,
For surely I see her in bloom.
Oh, surely, that too, I long to see,
Receive this food from my tongue
Which serves its song to adore thee,
Yet trembles for what it has sung.*
BYRON

PARISH ALVARS
ed. Ana Gullföls

Andantino

p *staccato* (st accorato) *f* *f*

p *ritenuto*

Canto

p *legato*

mf

crescendo *p*

Foto. 1. Souvenir du Bosphore (Boğaz Hatırası) Nota Örneği (Adlais yayınevi)

² F. Sacchi, *Elias Parish Alvars, Life, Music, Documents: annotated catalogue of his works for harp, piano, orchestra and voice*, Odilia Publishing, 1999, s. 80.

Ünlü İskoç şair Lord Byron'un bir şiiri üzerine bestelediği Souvenir du Bosphore, Si bemol Majör tonunda, 3 zamanlı dans formunda bestelenmiş, şiirin coşkulu ve huzur veren havasını (aynı bağlamda Boğazın) yansıtmaktadır. Alvars'ın bu şiiri seçmesindeki etken, bahar aylarında İstanbul'a geldiğinden, Boğaz'ı çiçekler içinde görmesi, ısınmış hava ve geldiği mevsim itibariyle yaşadığı duygular olabilir. Çünkü şiirin sözleri bu duyguları yansıtmaktadır. Melodik ve armonik yapı tekrar eden basit kurgulu olarak tanımlanabilir. Ama yine de henüz yeni yeni batı müziğini tanımaya başlayan Osmanlı'ya, bu müziği tanıtan bir eser olarak örnek teşkil etmektedir.

Alvars, Guiseppe Donizetti'nin kardeşi meşhur besteci Gaetano Donizetti'nin eserlerinden aranjmanlar da yapmıştır: “Gran Marcia militare imperiale for harp or piano (Donizetti)”, Fantasia on Donizetti's *La Fille du Régiment*, Fantasia on Donizetti's *L'Elisir d'amore*, Souvenir of Donizetti's *Dom Sébastien* op. 80, Fantasia on Donizetti's *Belisario* op. 73, Souvenir of Donizetti's *Don Pasquale* for harp and piano op. 74.³ Buradan, Alvars'ın kardeş Donizetti'nin eserlerini takip ettiği, aileyle ilişkide olduğu dolayısıyla da Osmanlı'ya davet edilmesinde Guiseppe Donizetti'nin de rolü ya da tavsiyesi olduğunu düşünebiliriz.

Alvars, İstanbul ziyaretinin ardından konser turuna Viyana'yla devam etmiştir.

1. 2. LEOPOLD DE MEYER (1816–1883)

Avusturyalı piyanist besteci De Meyer döneminin müzik hayatının şekillenmesinde rol oynamış bir müzisyendir. 1842 yazında Beylerbeyi Sarayında Sultan Abdülmecid'in huzurunda verdiği konser Revue et Gazete Musicali de Paris, Universal Gazete of Augsburg ve The Musical World gibi pek çok yabancı basın yayınına haber olmuştur. Osmanlı ziyaretlerinin yanı sıra 1845–1847 arasında gerçekleştirdiği Amerika konser turuyla Amerika'da Avrupa müziği açısından müzik hayatının gelişimini etkilemiştir⁴. Hatta Amerikan müzik tarihinde adı, Anton Rubinstein, Henri Herz, Sigismund Thalberg, Hans von Bülow gibi batı müziğinin Amerika'da yayılmasında öncü olmuş kişilerle anılır. Amerika konserlerinden sonra 20 Ekim 1845'te New York Daily Tribune

³ F. Sacchi, “The Compositions of Parish Alvars from 1834–1849”, *American Harp Journal*, Winter 2008, s. 8.

⁴ A. Lott, *From Paris to Peoria*, Oxford, 2003, (Çevrim içi) <http://www.rallenlott.info>

gazetesinde performansı ile ilgili çıkan haberde üstün tekniğini anlatmak için “kendi çıkardığı seslerden çıldırılmış kızgın bir kaplan” ifadesi kullanılmıştır.

İstanbul’da 1842’de verdiği konserde Donizetti’nin kendisine önceden bildirdiği Abdülmecid’in en sevdiği şarkıların piyano aranjmanlarını da seslendirmiş, Sultanın hayranlığını kazanmıştır. Hatta performansının ardından Sultan kendisine Donizetti’den daha iyi piyano çaldığını söylemiştir⁵.

İstanbul ziyaretinin ardından De Meyer Türk yerel ezgilerini emprovize ederek Machmudier: Air guerrier des Turcs (Türk Savaş Marşı), Air national des Turcs (Türk milli marşı), Fantaisie Orientale (Doğu fantezisi) ve La Danse du Serail (Saray Dansı) isimli eserler bestelemiştir⁶.

Foto. 2. Marche Marocaine Op.22 (Macmudier: Air guerrier des Turcs (Türk Savaş Marşı) Nota Örneği

⁵ E. Aracı, *Donizetti Paşa: Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 147.

⁶ A. Lott, *From Paris to Peoria*, Oxford, 2003, (Çevrim içi) <http://www.rallenlott.info>

Mi bemol Majör tonundaki marşın açılışı, bas partisinde kuvvetli zamanlarda gelen oktavların kromatik hareketinden ve sağ el melodisinde ise yine akorun bas sesinin sopranoda çiftlenerek oktav halinde kullanılmasından oluşmaktadır. Besteci oktavladığı sol el bas partisinin çoğunlukla üçlüsünü sağ elde aynı anda oktavlayarak zengin bir tını elde etmiştir. Bas oktavlarının kromatik hareketiyle de oryantal bir hava yakalanmıştır. Daha sonra Si Majöre modülasyon yapan marş aynı kromatisizm ve oktav kullanımıyla devam etmektedir.

De Meyer'in Türk marşı olarak piyano için bestelediği ve daha sonra ismini Marche Marocaine olarak değiştirdiği bu marşın orkestrasyonunu, bu konuda yaptığı yeniliklerle bilinen ünlü besteci Hector Berlioz gerçekleştirmiş ve De Meyer'i 16 Şubat 1845'te piyano partisini çalmak üzere Paris'teki Cirque Olympique'e davet etmiştir⁷.

Foto. 3. La danse du sérail, Op. 51 (Saray Dansı) Nota Örneği

⁷ S. Pierre-Rene,, The Hector Berlioz Official Website, (Çevrim içi) <http://www.hberlioz.com/Scores/nbesupp.htm#marche>

Allegro vivace temposu, 32'likleri ve oktavlarıyla, teknik açıdan çok da kolay olmayan bu dans bir önce analiz ettiğimiz Türk marşında olduğu gibi yoğun kromatik geçişler içermektedir. Bu şekilde sık kromatisizmle De Meyer, Osmanlı'nın doğu oryantalizmini yakalamaya çalışmıştır. Belki de Osmanlı'da daha emekleme aşamasında olan bu müziğe yakınlık oluşturmak için Türklerin aşına olduğu ses dizilerini eserinde kullanmıştır.

Gerek dünyanın diğer yerlerindeki (Amerika örneğinde olduğu gibi) müzik hayatındaki konumunda, gerekse diğer müzisyen ve bestecilerle olan profesyonel ilişkilerinden, Leopold De'Meyer'in gününün dünya çapında önemli bir bestecisi ve piyanisti olduğunu anlıyor, Osmanlı'da böyle bir ismin bilinip konser vermek üzere davet edilmesinden, dünyadaki batı müziği gelişmelerinin Osmanlı imparatorluğunca da takip edildiğini görüyoruz.

1. 3. FRANZ LISZT (1811–1886)

Meşhur Macar piyanist- besteci Franz Liszt, İstanbul'a 1847 yazında konser vermek üzere gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun resmi gazetesi Takvim-i Vakay-i'nin Aralık 1846 tarihli 309. sayısında sanatçının İstanbul'a geleceğine dair bir haber yayınlanmıştır⁸:

Bazı haberlere göre, piyano ustalarının meşhurlarından Avrupa'nın bütün hükümet merkezlerinde nam kazanmış olan Mösyö Liszt bu aralık İstanbul'a gelmek üzere imiş.

Bu haberden 6 ay sonra, 8 Haziran 1847'de İstanbul'a gelen Liszt, dönemin meşhur nota, müzik malzemesi ve piyano üreticisi Alexandre Kommendiger'in Nur'u Ziya Sok. No: 19 Beyoğlu adresinde misafir edilmiştir. Bu ev, 1960'lı yılların sonundaki bir yangında harap olmuş, daha sonra tekrar restore edilmiştir. Bugün evin girişinde bulunan bir plaket, Liszt'in 1847'de Abdülmecid'in misafiri olarak binada oturduğunu belirtmektedir.

Franz Liszt, İstanbul'da eski Çırağan Sarayında (eski ahşap saray) padişah Abdülmecid'in huzurunda, Ahmed Fethi Paşa'nın yalısında ve bugünkü Beyoğlu olan Pera'da Rus elçiliğinde ve diğer elçiliklerde özel ve halka açık konserler vermiştir⁹. En iyi şartlarda konserlerini gerçekleştirebilmesi için ünlü piyano yapımcısı Sebastien Erard, Paris'ten İstanbul'a özel imal ettiği bir piyano göndermiştir. Konser öncesi Sultan Abdülmecid'le Liszt görüşmüşler ve

⁸ R. A. Sevensil, *Saray Tiyatrosu*, Cilt: IV, Milli eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s. 24.

⁹ A. Finkel, "The Story of the Mocan Yali", *Cornucopia*, Sayı 3, 1993, (Çevrim içi) <http://www.cornucopia.net/highlights3full.html>

Abdlmeçid'in İtalyan operasını sevdiğini öğrenen Liszt, Çırağan Sarayındaki konserinde İtalyan operalarından derlediği üç parafrazını çalmıştır. 11 Temmuz 1847'de Reveu et Gazete Musicale gazetesinde Abdlmeçid'in bu eserleri büyük bir beğeniyle dinlediğinden bahsedilmektedir ¹⁰.

Verdiği halk konseriyle ilgili olarak Saray muzikâsından emekli müzik öğretmeni Sabri Koraltun'a ait konser programı şöyledir:

Franz Lizst Tarafından Musiki Matinesi

Konser tarihi: 18 Haziran 1847 Cuma

Saat: 14.00

Fiyat: Yirmi Kuruş

Eserler: Lucia di Lammermoore Andante

La Norma üzerine Fantasie

Chopin'in Mazurkası

Orman Kralı - Schubert'in melodisi

Prutaines'ten bir tema üzerine Hexameron

Macar Melodisi (F. Liszt)

Program Fransızca basılmıştır.

Liszt aynı zamanda Donizetti'nin Mecidiye marşına "Büyük Parafraz"ı bestelemiştir. 14 ve 15 Haziran'da Büyükdere'de yazdığı bu parafrazı padişaha iletmesi için Avusturya elçisine vermiş, o da Hariciye Nazırı Ali Paşa'ya iletmiş, sonuçta bu yapıt Sadrazam Mustafa Reşit Paşa tarafından sultana takdim edilmiştir. Franz Liszt'in bu jestini padişah "İftihar nişanı" ve 12.500 kuruş değerinde üzeri değerli taşlarla bezenmiş bir kutu ile ödüllendirilmiştir. Eserin ilk kaydı 1986 yılında Ergican Saydam tarafından yapılan plak kayıdır¹¹

¹⁰ E. Aracı, *Donizetti Paşa: Osmanlı Sarayının İtalyan Maestro'su*, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 158.

¹¹ A. Karlıbel, "Piyano için bir Türk tarihi albümü", Kalan müzik, İstanbul, 2002, s. 24.

Foto. 4. Grand Paraphrase (Büyük Parafraz) Kapağı (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi)

Liszt İstanbul'da beş hafta kalmış, ancak bu tarihten sonra da Osmanlı ile ilişkilerini sürdürmüştür. Hatta Liszt'in Francesco Della Sudda Bey isimli bir Osmanlı öğrencisi olmuştur.¹²

Birçok kaynakta sözü geçen bir diğer bağlantısı da Sultan Abdülaziz'in Liszt'in damadı Richard Wagner'in Bayreuth'daki tiyatrosunda yaptığı bağıdır. Liszt bu bağı Avrupalı krallara örnek göstererek övmüştür¹³.

¹² C. Lachmund, *Living with Liszt: from the diary of Carl Lachmund: An American pupil of Liszt*, 1995, s. 50.

1. 4. EUGENE LEON VIVIER (1821-Bazı kaynaklar doğum tarihini 1817 olarak veriyor–1900)

Berlioz'un arkadaşlık yapmaktan en çok hoşlandığı ve şakaları ve mimikleriyle ünlü Korsikalı korno sanatçısı Eugene Leon Vivier Paris'te ve İtalya'da eğitim görmüş, III. Napolyon'un favori sanatçısı olarak sarayda görev yapmıştır. Yine Paris'te Chateau D'Eu'da Louis Phillippe huzurunda konser vermiş, Fransa'nın en çok saygı duyulan korno sanatçısı olmuştur. Korno'da akor çalma tekniğiyle ün yapmıştır¹⁴. Osmanlıya konser vermek için 1852'de gelmiştir. Sarayda yalnızca konser vermiş fakat padişaha bir eser ithaf etmemiştir. Avrupa konser turunun dönüşünde 1855 gazetelerde İstanbul'a tekrar gideceği yönünde haberler çıkmıştır¹⁵.

1. 5. HENRI WIEUXTEMPS (1820–1881)

Belçikalı keman sanatçısı Henri Wieuxtemps, önce Almanya ve Viyana'da ün yapmış sonrasında da diğer Avrupalı sanatçılar gibi konser turnelerine çıkmıştır. İlk turnesine 1837'de Rusya'dan başlamış, 1843 ve 1844'te Amerika turneleri yapmıştır. 1844'de Viyana doğumlu piyanist Josephine Eder'le evlenmiştir¹⁶.

Osmanlı sarayındaki bu kapsamlı konserlerden 1848'de sarayda konser veren Belçikalı kemancı Henri Wieuxtemps anı kitabında bahsetmektedir. Wieuxtemps eşi Josephine'le birlikte İstanbul'a gelmiş, Josephine Rifat Paşa'nın haremünde bir konsere katılırken, Wieuxtemps da Abdülmecid'in isteği üzerine Muzika-ı Hümayün'ü denetlemiştir. Denetleme sonucu öğretmenleri yetersiz bulmuş, öğrencilerin La Somnambula'dan söyledikleri küçük bölümü hiç beğenmemiş, ama Sultan Abdülmecid için bestelediği bir marşı gençlerin ilk bakışta kusursuz çalmaları karşısında duyduğu hayranlığı belirtmiştir¹⁷. Abdülmecid için ayrıca konser de veren Wieuxtemps, Sultanın hayranlığını

¹³ E. Aracı, "Dolmabahçe'den Bayreuth'a uzanan yardım eli", *Andante*, Sayı 8, Aralık 2003, s. 29–31.

¹⁴ C. Forsyth, *Orchestration*, Read Books, 2008, s. 85.

¹⁵ E. Aracı, *Donizetti Paşa*, 2006.

¹⁶ M. Keylin, "Henri Vieuxtemps Biography", 2009, (Çevrim içi) <http://www.keylin.com/viuxtemps.htm>

¹⁷ A. Sevensil, *Saray Tiyatrosu*, İstanbul, 1970, s. 17

kazanmış, hatta kendisine Muzıka-ı Hümayün'ün başına geçmesi teklif edilmiştir¹⁸.

1. 6. AUGUST D'ADELBERG (1830–1861)

1861'de İstanbul'a gelen keman virtüözü ve besteci D' Adelburg Muzıka-ı Hümayün'ü teftiş etmiştir. Babasının Avusturya Macaristan İmparatorluğu Büyükelçiliği'ndeki görevi dolayısıyla İstanbul Pera'da doğmuş, çocukluğu da İstanbul'da geçmiştir. Dolayısıyla kendisini İstanbul'a kalben bağlı hissetmektedir. Verdiği konserde ise diğer davet edilen virtüözler gibi padişaha Aux Bords du Bosphore (Boğaziçi Kıyılarında) isimli beş bölümden oluşan büyük orkestrasyonlu bir senfoni-fantezi sunmuştur. Bu eser, üç bölümlü Meditations et Reveries (Meditasyon ve Rüya), mani şeklindeki bir geleneksel ezginin çok seslendirilmiş hali olan Chanson turque (Türk şarkısı), Abdülmecid'in tören marşı grande Marche du Medjidie (Büyük Mecidiye Marşı) ve ayın Boğazdan görünüşünü anlatan Lever de la lune et Chant nocturne sur le Bosphore (Ayın doğuşu ve Boğaz'da gece şarkısı) isimli lirik final bölümlerinden oluşur. Bu yapıtla ilgili Gazimihal şu yorumda bulunmuştur¹⁹:

Bu Macar artisti, doğduğu memleketin güzelliğine karşı bestelediği sevgiyi canlandıran bir de İstanbul'un Boğaz sevhilinde nam ahengi şevkengiz bestelemiştir.

¹⁸ M. R. Gazimihal, *Türkiye Avrupa Musiki Münasebetleri*, İstanbul, 1939, s. 130.

¹⁹ M. R. Gazimihal, *Türkiye Avrupa Musiki Münasebetleri*, İstanbul, 1939, s. 130.

Foto 5. Aux Bords du Bosphore (Boğaziçi Kıyılarında) Kapağı (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi)

Kapağında Sultan Abdülmecid'e ithaf edildiği belirtilen bu büyük orkestrasyonlu fantastik senfoni, daha önceki sayfalarda incelediğimiz diğer eserlerde olduğu gibi Sultan'a, Sultanın marşına (Mecidiye), Boğaza ya da İstanbul manzarasına atıfta bulunmaktadır. Anlaşılan konser vermeye gelen bu besteciler, bir eser ithaf ederken, onun melodik açıdan ya da anlamsal bir "Osmanlı" kavramı taşımasına özen göstermişlerdir. Bu yöntem, tamamen

Osmanlı'nın kültürüne yabancı olan bir müziğe yakınlık oluşturmak için seçilmiş olmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

19. yüzyıl boyunca, birçok yabancı müzisyen Osmanlı Saraylarına konser vermek veya batı müziği gelişmelerini denetlemek üzere davet edilmişler, Avrupalı ünlü müzisyenler konser turnelerinin bir durağı olarak Osmanlı Saraylarını seçmişlerdir. Davet edilen bu Avrupalı müzisyenlerin, dönemlerinin, dünyanın diğer ülkelerinde de en önde gelen müzisyenlerinden olmaları, Osmanlı Sarayının Avrupa'daki batı müziği gelişmelerini yakından takip ettiğini göstermektedir. Operada ise en büyük gelişmeler Abdülmecid devrinde yaşanmış Türk opera tarihini şekillendiren adımlar atılmıştır. Osmanlı'da batı müziğini geliştirmek adına atılan başlangıç adımı sayılabilecek bu konserler sayesinde Saray ve çevresi batı müziğini tanımaya, dinlemeye, hatta ithaf edilen eserlerin de katkısıyla öğrenmeye başlamışlardır. Konsere her gelen Avrupalı müzisyen aynı zamanda kompozitör olmadığından eser üretmediyse de kompozitör de olan icracıların birçoğu yaratılarına padişahlara sunmuşlardır. İthaf edilen eserler, saraya gelen Avrupalı müzisyenlerce bestelenip, konserleri sırasında seslendirilip, sonrasında notaya dökülüp saraya teslim edildiğinden tanıtıcı ve öğretici oldukları kadar kalıcı izler de bırakmışlardır. Başta geleceğin Türkiye'sinde kurulacak olan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının temellerini atmış olan Muzika-ı Hümayün bandosu olmak üzere müzik eğitiminin sürdürüldüğü saray okullarıyla Osmanlı imparatorluğu kendisine tamamen yabancı olan bir müzik kültürüne kapılarını açmış ve bu kültürün kendi topraklarında batılı müzik adamlarının öncülüğünde gelişimine ön ayak olmuştur. Bugünün Türkiye'sindeki batı müziği kültürünün temelleri 19. yüzyıl Osmanlısında atılmış, Avrupalı müzisyenler bu konuda örnek teşkil etmişlerdir. Bu müzisyenler kendi kültürlerinin müziğini, icraları ve besteleriyle Osmanlı topraklarına taşıdıklarından, batı müziğinin benimsenmesinde büyük rolleri olmuştur. Dolayısıyla, Osmanlı'da batı müziği konusunda atılan adımları ve yapılan çalışmaları araştırmak, batı müziğinin ülkemizde hangi aşamalardan geçerek bugün bulunduğu noktaya geldiğini anlamamız açısından değerlidir. Avrupa'nın kendi öz müziği olan batı müziğinin Osmanlı'da benimsenmesinin aşamalarından biri olan bu konserler, bizim o günkü koşulları, Avrupa'daki gelişmelere göre konumumuzu ve atılan adımları tanımamız konusunda ışık tutmaktadır. Batı müziğinin ciddi bir devlet politikası bağlamında Türkiye tarihinde nasıl ilerlediğini anlamak için bu konuda etkili

olmuş batılı müzisyenleri tanımak ve çalışmalarını incelemek önemlidir. Bunun için de, ilk adımların atıldığı 19. yüzyılda Osmanlı imparatorluğu topraklarında Avrupalı müzisyenlerin konumlarını incelemek gerekir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler:

- Anonim, *Journal de Constantinople*, 14 Şubat 1849
- Aracı, Emre, Donizetti Paşa: Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Aracı, Emre, “Dolmabahçe’den Bayreuth’a uzanan yardım eli”, *Andante*, Sayı 8, Aralık 2003.
- And, Metin, “Saray Tiyatroları”, *Sky life*, İstanbul, Ekim 2004.
- Bozdağı, İsmet, Sultan Abdülmecid’in Hatıra Defteri, Pınar yayınları, İstanbul, 1996.
- Ergin, Nihat, Yıldız Sarayında Müzik: Abdülhamid II Dönemi, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1999.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp, Türk Askeri Müzikleri Tarihi, Maarif Basımevi, İstanbul, 1955.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp, Türkiye Avrupa Müzik Münasebetleri, İstanbul, 1939.
- Forsyth, Cecile, *Orchestration*, Read Books, 2008.
- Kahramankaptan Şefik, İsmet İnönü ve Harika Çocuklar, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1998.
- Karlıbel, Aydın, “Piyano için bir Türk tarihi albümü”, *Kalan müzik*, İstanbul, 2002.
- Sacchi, Floraleda, Elias Parish Alvars, *Life, Music, Documents: annotated catalogue of his works for harp, piano, orchestra and voice*, Odilia Publishing, 1999.
- Sacchi, Floraleda, “The Compositions of Parish Alvars from 1834–1849”, *American Harp Journal*, Winter 2008.
- Sevengil, Refik Ahmet, *Saray Tiyatrosu*, Cilt: IV, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.
- Şakir, Ziya, “Yıldız Tiyatrosu”, *Resimli Tarih Mecmuası*, Cilt 5, Sayı: 51, İstanbul, 1954
- Ünlü, Cemal, “Osmanlı Marşları”, *Kalan Müzik*, İstanbul, 1999.

Elektronik kitap ve makaleler:

Finkel, Andrew, "The Story of the Mocan Yali", Cornucopia, Sayı 3, 1993,
<http://www.cornucopia.net/highlights3full.html>

Keylin, Mischa, Henri Vieuxtemps Biography, 2009,
<http://www.keylin.com/viuxtmps.htm>

Lott, R. Allen, From Paris to Peoria, Oxford, 2003, <http://www.rallenlott.info>

Serna, Pierre-Rene, The Hector Berlioz Website, (çevrimiçi)
<http://www.hberlioz.com/Scores/nbesupp.htm#marche>